

קשרים בין יהודי חלב ובבל במאה ה"ח"

ד"ר צבי יהודה

החל מהמאה ה-13, ובעיקר במאות ה-14-15, הביאו, כאמור, לנטישת האזור על ידי תושביו. גם כשבאו העות'מאנים המשיך המצב הפוליטי בעיראק להיות קשה עד לראשית המאה ה-18. אז קורה דבר מאד מעניין, הממליכים עולים לשלטון בצבחה ובבגדאד, עיראק מתאחדת תחת הנהגתם והם תופכים למעין שלטון אוטונומי בתוך עיראק. דבר זה הכניס יציבות פוליטית לאזור.

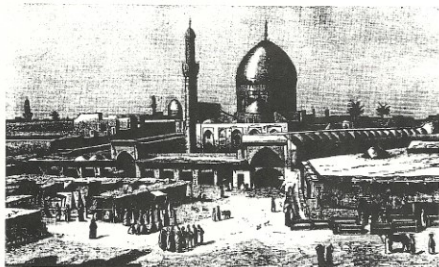
ב) תורם הבינלאומי. האזור שמבגדאד ודרומה, כלומר הדלתה של עיראק והמפרץ הפרסי, היה סנוור בפני המסחר במשך מאות שנים. נתיב המסחר שעבר מהמזרח הדרומי למפרץ הפרסי ועד לצבחה

מגיעים לאזור זה? היו כמה סיבות:

הסיבה הראשונה הייתה פוליטית. האזור הזה נטב בגלל שני גורמים חשובים: א) הכיבושים המונגולים

בשתיים האחרונות, עסקתי בחקר יהדות בבל במאה ה-18. הייתה לי הנחה בסיסית שבתוך עיראק של המאות ה-14-17 הייתה ירידה וכן רוחנית והן דמוגרפית והכלכלית. לעומת זאת בקהילה היהודית בחלב של אותה תקופה לא חלה ירידה אלא להיפך, אחרי הגירוש מספרד חל בה שינוש, באו אליה כוחות חדשים, והיא התחזקה ברוח, בארגון ובכלכלה. והשאלה הנשאלת כיצד זה שיהדות בבל אשר פרחו במאה ה-19 והפכה לקהילה מאד חשובה עד שאפילו קהילת יהודי חלב רצתה ביקור, לא כל כך נדעה במאות שלמי כן? נראה לנו כי התערערות המצב הפוליטי בעיראק בתקופה זו והרס אזורי הדלתה של עיראק, ערש התרבות בתקופה הקדומה, גרם לירידתה הכלכלית של עיראק ולנטישת האזור על ידי מרבית תושביו ובכללם היהודים.

מראשית המאה ה-18, עוברת הקהילה היהודית בבבל התפתחות מאד חשובה מהבחינה הדמוגרפית, שכיוונו ויותר יהודים מגיעים לאזור הדלתה של עיראק, בצבחה ולבגדאד. ובעוד שבתקופה הקודמת הקהילות הללו לא היו יציבות מבחינה דמוגרפית, הרי שבמאה ה-18 הן מתחילות להתייצב. השאלה מה גורם לכך שיהודים

בגדאד במאה ה-19

ולחלב, נחסם. תחילה עקב האנדרלמוסיה וההרס שיוצר המונגולים, ולאחר מכן בגלל גילוי נתיב הים מאירופה למזרח הדרומי על ידי הפורטוגזים שהשתלטו על האזור. הם הציבו כבישים למפרץ הפרסי אוניות מלחמה ותותחים כדי לחסום אותו במטרה להשתלט על נתיבי המסחר בין המזרח הדרומי ואירופה. אחרי הפורטוגזים באו ההולנדים והצרפתים ורק במאה ה-18 משתלטים הבריטים על התחבורה היםית באוקיינוס ההודי והם ששתחים מחדש את נתיב המסחר מהודו דרך צבחה, הפרת או המדבר המערבי, לארץ צובא ומשם לים התיכון, ארץ-ישראל, מצרים ואירופה.

שני הגורמים האלה מביאים למריחתה הכלכלית של עיראק, והערים בצרה ובגדאד מעשות יותר ויותר מיושבות, משום היותן ערי מסחר בינלאומי ואזורי ומסובן שדרך המסחר עוברת בחלב. לכן אנו מוצאים בתעודות, החל משנות ה-40 של המאה ה-18, קהילות גדולות וחשובות בצבחה ובבגדאד שלחן

מצודת העיר חלב